

CLC TAMAPTA

Hivunighaliurniq atauttikku

2009 -
2013

Nunavut Kavamatkut Hivullitjutighait

CLC Tamapta

2009-
2013

ISBN 978-1-55325-162-0

Uqautaa Hivuliqtiup

Talvuuna inmi ihumaliurnikkut, aturninginni Inuit nuatqatigiingnikkut uppirutini, havakpi-arnikkullu amigaittuni qulini ukiuni Nunavut piliuqtauhimagyuq. Qulit ukiut qaangirhimaliq-tut talvanga Nunavut kavamakpullu piliurhi-malirninganit.

Ilitariyaghanguqtut aliagiyaghanguqtullu iniqtauhimaniit quviagilugillu havaktauhimaniit. Naunaiyaq-tughanguqtugut uvaptiknik inirhimayaptikni hakugingniptiknilu, kikliqarviptiungittunik.

Qunngiaqtughauyugullu humiittaaptikni Nunavuupluta qauhiyarlugillu hunat havat-tiarniqaqtut havattiarniqangittullu. Qauyihimaqpiaruptigu hakugingnivut, piyaaqtugut naunaittunik hivulluurutighanik hivunighap-tiknut.

1993mi, Inuit Nunavunmi sainiqtaat Nunavut Nunatarnikkut Angirutu, Kanadami angitqiyauyuq, taamna kavamakput havaguhim-maarumayaa atuqtitpiarlugu. Inuit malighautiuraanginnaqtut aallangurnirnut, aallangurnirniillu piliqpiaqtut qilamik.

Maligautiliqtugut, kihimi hulaqtuqaqtut inuuhirikniptiknut, ilaruhiptiknut, pitquhip-tiknullu. Havagumanighaqaqtugut – haahim-alirhugit hunalliqaat aannirutigiyaavaktut inungnut – piliurhhutalu nakuuyunik, havagu-minaqtunik aallanguqtirutinik taapkuat nakuuyunik upalungaiyarutighavut hivu-nighaptiknut.

Pilirhuta tikittughani qulini ukiuni, taapku-nanilu kinguagut qulini ukiuni, ilihimayughauyugut hunanik piyaaqtugut uvaptiknit Nunavunmiutaupluta, hunanik piyaaqtugut kavamatkunnit aallanilu hilataanit Nunavuttip.

Taamna havaqutaa uumani Pinguanit Maligaliuqviup turaangayuq pimmarighainirni hamani Nunavunmi angiklipkaryuum-mirumaplugulu ihumaliurutipkaiviktiptikni piqarniptiknilu hakugitqiyauyumik innirmik Kanadami ahinilu hilaryuami. Atauttikkut

paannaptikni, inuupluta, nunalaangupluta, kavamaupluta, pitjutittaaqtugut nakuuyunik aallangurnirnik – atuqtipkailirnik aallangurnirnik hivumuutjutighat nakuunirnut ilihimattiarnirnunlu.

Ilitariyaumayavut tamaita havattiarniit havaktauvaktut hamaniitjutigiliqtavut. Amigaittut inuit tunihimayariiqtatik ihumagiyamiknik qanuqtullu ihumagiyait ikayurutighat piliuriami hivullitjutighanik hivumuutighaniklu, quyagiyavullu. Aghuurhaqtavut tamaita Nunavunmiit uqaquplugit ihumagiyamiknik hapkunani hivullitjutighanik MLAmitiktut aularaanginarlutik, taimaatut atauttikut inirhiyaaptikni uuma kavamaup Havaqutaanik piliurluta naunaiyaqtauhi-

mayumik Hulitjutighakkut Upalungaiyau-timik atuqtitlirnikkut tapkunani hivullitjutighani.

Ilihimagyut havaaghaqqut aulahi-mayughaq havagutigilugu tautuktuuyarhima-takuyumayaunirmullu Nunavunmi. Ihumagittiarumaplugit itqau-mayumaplugillu taapkuat hivullivut uqariiyarhimaquplutalu taapkununga huli inuuyughanut.

Uppirihimagyut Nunavunmut nunalaarikninginnunlu. Hakugikniqput hivul-liptikniittuq hivunighaqqullu pihimayaqqut.

**Hivunighaliuqtugut
atauttikkut -- tamapta.**

Eva Aariak

TAKUYUMAYAQQUT

Takuyumayaqqut pihimayuq kinauniptiknit, hunanit inirhi-mayaptiknit, humungaaliqtiptikninlu. Taapkuat tikittughat 20niuyut ukiut tikhainnarhunguyut qaangihainnarhunguyullu qilamik.

Hivuniqtauyuq Inuit uppriyainnit pitquhiinnillu, uvuuna ukiukkut 2030:

- Nunavunmiut aulahimaniaqtut pimmarikpiaqtunik inuuhiriknirnik piqarlutiklu nakuutqiyauyunik inuuhiriknirnik taapkunani ihari-ahukpiaqtuni.
- Inuit ilagiiktullu tamaita aullaringniaqtut, aanniarhimaittumik quviahuklutiklu.
- Nunalaat inmikkut-pivalirlutik, tunngaviqarlu-tik Inuit nuatqatigiiknikkut uppirutini, mighiyu-ummirluni pivigaanginnarniq kavamatkunnit.
- Nunavut ilitariyauniaqtuq aallan-ganiqarninganik pitquhiptikni, ikayuqatigiip-tiknik, ikayurutiaqqtuniklu tunihiniptiknik Kanadamit hilaryuamillu ihumagiyaunirnut.

TAMAPTA TIKILAAQTAQQUT TAKUYUMAYAVUT

Tamapta havakkupta pinaqtugut, 20ni ukiuni tikittaagnani takuyumayavut. 2030mi takuyumayaat Nunavut kangiqhimayaat angiglikparahuaqhugulu hivuniptingnit pihimayavut Nunavun'nguqhimaliqhuta tahapkuallu nakuuyut havaktauhimayut. Kihimi amigaittunik havaktakhalik kavamatkullu inmingnik pilainmata.

Qanuriliurutivut uplumi angiyumik akturniqarniaqtut qakugu. Hamna puiguqtinnagu, pitquyauhimayuq 2009 – 2013 mit Uqautigiyait hivulliullaqtukhat inungnut nunaptingnullu. Ilihimaari-iqhimaniaqtuq hivuniptingnut taimaa Nunavut alianaqtuq nunagiyaami piqaqhuni amigaittunik piyakhanik aallatqiiniklu maniliurutikhanik.

Kingullivut, tatjalu, hivunikhavullu:

Hivullirni qulini ukiuni (1999mit 2009mut) Nunavut'nguqtuq talvalu aulattialiqhuni Nunauyuq. Hivullirmi, pillu-arahuaqpagaat aulapkainikhaq, nappaqtirnikhaq, atuqtakhat ikayuutikhallu talvalu aullaqtiriyaangani nakuuyumik aulapkainikhaq uvaptingnik.

Uvani piyakhami (2009 – 2013mut) pihimmaarniaqtaqqut – aulapkaqhimmerlugu – havaqatigilugit Nunavunmiut. munarilluarniaqtavut nunal-laait inuillu havakqatigiyait kavamatkut pitjutigiplugu hivunikhavut. Ihivriurniaq-taqqut humiinnivut, naupkaqpallialugillu pihimayavut nakuuyumik talvalu ihuaqharlugit hunavaluit nakuunngittut.

Hivunirmi qulini ukiuni (tajtamit 2020mut) pinahuaqhimmaarniaqtavut tikinnahuaqhimayait hivulliik Maligaliuqtit pinahuaqtaraluangit, tammaqtihimaittumik hivituyut hivulliuukhat pinahuaqtavut.

Hivumuurallinnikkut, (tatjamit 2030mut) Nunavut takuniaqtaat nakuuyumik pilugillu havaktakhani tikittaangani takuyumayavut.

UQAUTI ILIHIMATTIARNIKKUT

Uppiriyaqqut Nunavut.

Niriuktaqqut alianaqtuq hivunighaa,
piliuqtauhimayuq inuptiknit piyumayainnit
tautuktuuyaarhimaninginnit.

PIHIMAYUKHAUGALUUYUGUT IHARIAGIYAPTINGNIK

Tamaita Nunavunmiut piyakhariyait ihariagiyatik. Hamna taimaa havaqatigiyakhat ilagiiktut nunallaallu imailiuriani:

- Akikittut, nakuuyut niqikhat, aanniarnaittuq imaq, iglukharlu.
- Aannirnainniq
- Inuuqatigiyaunniq huliyaqhaqarnirlu
- Ilagiit ikayuqatigiit ilannaqarnirlu
- Ilinniaqtuliqiniq pivikhallu ilihariangani
- Tuhaqtakhaliqiniq aturlugu uqauhiqqut
- Inmi munariyikhalik
- Nan'ngarilugu pitquhivut kinaunivullu
- Hapumminiq avatiptingnik huraaniklu
- Nunamunngaunginnarialik inuuhiringnaqtumik
- Pivikhaqarniq aliahugiami, piyariamilu pitquhikkut atuqpagarniklu

HIVUNIKHALIURUTIKHAT

Inuit nunamiihimainnaqtut hilaqaqtumik qaayurnaqtumik. Inuuvaktut havaqatigiikkamik tunihiplutiklu inuunikkut ayuitamingnik hivunikhaliurutikhaniklu inuuyaangani. Kingullirni qulini ukiuni, kavamavut aulapkaqtauhi mayuq Inuit nuatqatigiittiarniagut, ilauplutik taapkua titiraqtauhi myut Pinasuaqtavunni.

Aulapkaqtauhi marniaqtugut tahapkunannga hivunikhaliurutikhanit tatjamit hivuniptingnut:

Inuuqatigiitsiarniq:

pittiaqhugit aallat, inuuqatigiit munarilugillu inuit.

Tunnganarniq:

inuuhittiaqariangani ilaranaittumik, tun'nganarluni ilauqattarlunilu.

Pijitsirniq:

ikayurlugit ihariattitqunagillu ilagii nuatqativullu.

Aajiiqatigiinniq:

ihumaliurniq uqaqatigiingnikkut tamarmiklu angirnikkut.

Pilimmaksarniq/Pijariuqsarniq:

ayuittiarniq tautukhuni, ayuiqhailuni, piluni pinahuarlunilu.

Piliriqatigiinniq/Ikajuqtigiinniq:

havaqatigiingniq atauhirmik pinahuaqhuni.

Qanuqtuurniq:

piyauhimanngittunik piluni ikayulaarlunilu.

Avatittinnik Kamatsiarniq:

pittiarlugu munarilugulu nuna, huraallu avativullu.

TAMAPTA: HIVUNIGHALIURNIQ ATAUTTIKKUT

Ihuharhitaagtavut qanuritaakhaangani inuuhiq tamainnut Nunavunmiutat. Kavamakput uqariyarhimmaaahimayumik pigiamikni ikayuutautigiamikni atuqtukhat hivulliutigiyayukhat ukiunngani 2009mit 2013mut:

Ihuharhilugit ilihainiqmut ayuirhainirmullu pitjutingit

Nunavut piqaqtukhaugaluaq hiliktumik atlatqinik piunmayamiknik ilihainirmut, inirmiit ayuirhaitjutingit ilihaitjutingillu. Iltariyukha-galuuyugut allatqiinguyut iniqtirinngit pitqugiami inuulramivut hivuliqtugiamikni tatutukuuyaqtumik inmigut tikinnahuaq-tamiknik pitquhingillu. Tamna tikinnahuaq-tavut piqariami amigaitunik iniqtiriyut ilihaqtamiknik ikikliyuumiriamillu ayurhautigiyanga havaaqanngittunit inuit havaakhallu. Ilagiiktut akhuuquyayut

havaqatigiiklutik sikuurviinut paqigiamikni qanuqtut ikayuriamikni ilihagtunut ikayurlugillu ayuirharhimmaaqtukhat.

Ikikliyuumirlugu ihariqiyut

Amigaitpallaaqmata Nunavummiut ihariqiyut naklikhaaqtullu pitjutigiyanganik. Ilihimagavut inuit tamaita piqaqtukhaugaluaq ihariqiyamiknik pipkaiyukhayut akhuuq-tugullu taimailiuriami. Piliurluni atuqtauyumi Nunavuutim qanuritaanganik inuuhiq pipkaitjutauniaqtuq taimaa naunairiami tamaita Nunavunmiutat piqariamiknik ihariqiyamiknik.

Atapkalirlugu nunagiyaqqut

Inirniriit pipkaitjutigiyyut qangaraaluknitaniq pitquhiriyavut puiguq-naittumik, ikayurhutik piliurniqmut hivuliqtu-niq, tunilunilu ilitquhikput ayuirhimayavut ilihimayaptikniklu. Tamaita inuit, inuulramiinit inirnirinut, pitqyauniaqtut ikayuqtauniaq-tullu angikliyuumiutyumut inmiknik havaangit atanniutinirmut hivuliqtuinirmullu. Angikliyuumiirniyaqtavut hulilukaarningit ilihaitjutikhangillu ikayuriamikni inuuqatigi-ikniq, ulapqipkainiq, ulapqjuniklu pitquhitigullu hulilukaarniit nunallaani maniqaqamilu.

Angikliyuumirlugillu iglukharhiuqniq

Tamaita inuit igluqaqtukhauyut. Inugiakhim-maaqmat, amigaittunik igluqpiliuqniaqtugut pipkailutalu nakurtqjamik aatlatqjiniriniqmut qanuritaakhaanganik igluqaqtuq. Taimailiur-rupta, pipkainiaqtugut qanuritaakhanik Nunavunmiutanut ayuiriamikni nutaanik ayuirhainiq havaaqaqiamiknik kiutjutigiyautil-lugu atauhiyyuq akhuurutauqpiyaqtuq ihariagiyauniq

Angikliyuumirlugu ikayuutau-tikhaq pitquhimut hanaguali-urnirmut mirhuqniirmullu

Nunavut ilitariyauyuq allatqiiqarmat uqauhin-ganik, pitquhiq, ilitquhiq amigaittumiklu hanagaliurniq mirhuqniqmut tautuknaqtuq. Pigaigumi nanminiqarmut pitquhiptiknut nau-naiyainiq, tuniniaqtugut amigaittunik hulilukaarniqmik tamainnut tautuktuuyarniq hanagaliurniqmut mirhuqniqmut angikliyu-umiutigiami. Havaqatigiikniaqtugut nunallaanut, hanagaliuyuktut mirhuuyuktut, nanminiaqatunullu piliuriami atayutqiamut hanagaliurniq mirhuqniqmullu havakvingat. Ilauniaqtuq qangarnitanit nutaaniklu tautuk-naqtunik havaugat mirhat, uqauhiq, qungiaqtitaniqmut, allaniklu atlatqinguyut hanagaliurniqmut pipkaitjtauyut.

Ikayuqpaklugit tahapkuat ayurhaqaqtut nunaptikni

Amigaitpallaarmata inuit uluriahuutigiqaqut uumatikmikni ayurhaqtullu piqalluanngittut uqariyaqtauhtamunik taimaatut ikayqtauni-aqtut. Piliurniaqtugut havakvikhaq ikayuutaatikhaq pitquiplugu ayurhaqtut ihariagiyullu inuit katimayiyullu. Kavamat ikayuutauntinga iluittuuniaqtuq ilauniaqtuqlu, ikayurlunilu taapkununga ayurhaqtunut kihimi ikayulluaqlugit tahapkuat ayurhau-tiqaryuaqtut ihariagillaqtullu.

Ikayurlugit nunallaani-ittut, munariyauniqaqtut maniliurniq

Inuit qangaraaluk havaqatigiikpaktut ilagiik-tumik nunamiknullu pigiamikni inmiknut munaritillugik nunamiknik nunamiutaniklu. Piqaqtukhaugaluuyugut hulilukaaqniqmik munarigiaptikni ilapta ihariagiyanginnik qanuqtut ihautqiyauyuq piumayaptiknik pittaqtaptikniklu, pitquhivut atuqtaunngit nutaallu atuqtautigiyaaqtut. Havaqatigiikkumi kavamaptitigut, nunallaangit hulilukaarutig-iniaqtuq, piliuqtaaqiluni inmigtulu piinariaalaqililuni unalu Nunavummiut munarihimmaaqniaqtuq avatiptiknik.

Uqarlugit inuit ihumaa- lutigiyanginnik pitjutigiyanginnit

Uqaraaqpaktavut ihumaalutigiyaptiknik qanurlu ihuarhigiami. Ihariagiayuyuq ilumu-rutigiyayuyuq qanuqtut piyaptiknik kangirhigiami huuq ayurhaitiqaliqtut. Ayurhautainnaittumik ihuarhainiqlu ikayuu-tauniaqtuq ikikliyuumiutigiami imiqnikkut aangayaarnaqtuniklu atuqpallaqtut, inminik piyut ihuinaaqtullu, kihimi kiutjutingit pipkai-himayut nunallaani ilauyunit. Amigaittut inuit akhuuqhutik ilauliqtut nunamikni ikayuqhutik. Ihuarhaiyut pitquhiptiknik aliagiyaptiknik pipkaiplunilu kinauyaaptiknik hakugikhimaq-niaqtaat inmigtut –piqaqniq piinariaqiniqlu ikayuriami allanut ilagiiktumik nunaptiknullu.

Nakuuhiqlugu aaniaqtailiniq aaniaqtaililuni

Aaniaqtailiniq nakurutjutingitnik tamain-nut Nunavummiutat akhuurutauyuq nakuuhi-giami ukiuqtaqtuqmiutat qanuritaakhaangani inuuhingit. Tamapta havaaqaqtugut pigiami hulilukaariami, aaniaqnaittumik aliahuktu-miklu. Ihumagillaqtaavut qilaminnuaq

aaniaqtailiniq aaniaqtut ayurhautigiyangit nakuuhigiamilu tamaat igjutiningga nunaqari-ami Nunavunmi. Akhuuqniq pipkainiaqtuq, taapkununnga munaritaqutut inmiknik.

Ihuarhilugu ilitarningga Kaanatami nunaryuaptiknilu

Nunavut quvianaqtuq tunngahuknaqtuqlu nunagiyami, piqarhuni quvianaqumik atlatq-iktut pitquhilgit. Hilaup allanguqtiriningga ayurhautigiyangillu Umiat Uallinirmut Tariukkut Apqutingat naunairutimmiyuq naunaiyainiqmut ukiuqtaqtuqmiutamut pitquhingillu inuinnait. Tautuktuuyaangit nunaryuaqutut nunavunmi ittuq. Tautuktukti-taqtakhaqutut pittaqtavut tunigiami tautuk-tavut ihumaliuqtavullu Kaanatamut nunaryuamullu akhuurutauyut. Naunairni-aqqavut hamaniittugut, piliuqhuta munarinivut nipivullu hilataani Nunavut.